

Calvijns betekenis voor kerk en theologie

In dit Calvijnsjaar heb ik al vaak de vraag gekregen: Van welke kerk zou Calvijn vandaag lid zijn? Nou is dat voor mij helemaal geen vraag, maar interessanter is de vraag waaraan een bezoeker van die kerk zou kunnen herkennen dat Calvijn lid van die kerk is. Immers, als het gaat om het onderwerp van Calvijns betekenis voor kerk en theologie komt het daar op neer. Ik kan u een lang verhaal gaan vertellen over allerlei dominees en andere theologen, over kerkelijke vergaderingen en kerkelijke ruzies, maar daar heeft u op zaterdagavond vast geen zin in.

Ik in ieder geval niet.

Dus, gewoon: stel u zich een kerkmuur voor met daarop een stuk graffiti, kunstvol gespoten en met grote letters: **Calvin was here!** Dat staat dus op de verpakking, maar zit het er ook in?

Even vooraf nog. De invloed van Calvijn is niet alleen in calvinistische, gereformeerde, hervormde, protestantse, reformatorische kerken- of hoe u ze ook maar wilt noemen -, te herkennen, maar ook in katholieke kerken, want Calvijn heeft niet tegen Rome aangeschoten maar haar vooral wakker geschud en daar een reformatie op gang gebracht. En ook in evangelische kerken die veel gedachten van Calvijn hebben opgepikt die Calvijns kerken hebben laten liggen. Maar goed, ik blijf even bij het algemene beeld van de kerk in Nederland en dat is vooral protestant.

De vraag waaraan te herkennen is dat Calvijn in de protestantse kerken - hoewel niet lijfelijk dan wel in geschrifte en denken – aanwezig was, wil ik helder maken aan de hand van zeven kenmerken van de kerk van Calvijn.

1. *Calvijns kerk is de prekende kerk*

In elke Nederlandse kerk wordt op zondag gepreekt, bij de één wat langer dan bij de ander maar in elke Calvijns kerk is de preek het centrum en het hoofdbestanddeel van de kerkdienst. ‘Niets staat bij God zo hoog aangeschreven als de prediking van het Evangelie... want dat is het middel de mensen tot zaligheid te leiden’ (SC 8, 21), aldus Calvijn. Het Woord van God heeft volgens Calvijn de kracht mensen te veranderen en die verandering betreft allereerst dat mensen van vijanden tot kinderen van God worden. In de preek gaat de deur naar de hemel open en predikanten moeten hun hoorders met overtuiging op die poort wijzen.

De mensen kunnen dan wel aanvoelen dat het de predikanten gaat om het welzijn van de gemeente. Geschreeuw helpt niets, maar een vriendelijk hart helpt mensen verder. Aan koude dominees heeft de kerk niks.. ‘Daarom weg met alle kilheid en onverschilligheid in deze, want wie koud is, is voor dit ambt niet geschikt!’ (CO 49, 123) Die warmte moet in de preek te voelen zijn en daarom weg met alle saaie preekstijl. En de kerk in Nederland staat bekend om predikanten die hun woordje kunnen doen, die met warmte en ijver het Woord brengen en dat hebben ze vooral van Calvijn geleerd.

2. *Calvijns kerk is de sprekende kerk*

Het Woord van God heeft niet alleen binnen de muren wat te zeggen. Daarom spreekt de kerk ook in de samenleving. Calvijn deed regelmatig zijn beklag bij de overheid van Genève over het niet nakomen van de vastgelegde bijbelse wetten, over de openbare veiligheid en over sociale ongerechtigheid. Dat is ook in de Nederlandse kerkgeschiedenis te zien. In menige

stad staan kerk en stadhuis dichtbij elkaar, en de gang van de kerk naar het stadhuis werd vaker gemaakt dan andersom. Legio zijn de protesten van de predikanten in de Republiek: als je voor de gereformeerde religie kiest moet dit ook in het overheidsbeleid uitkomen. En zo ging het de eeuwen door, niet altijd even effectief en niet altijd even geschikt, maar wel een kerk die zich in de samenleving laat horen over ethische vraagstukken, over maatschappelijke kwesties, over financiële crises. Een kerk met een gezicht, een kerk die een mening heeft, niet links of rechts, maar gewoon bijbels en direct.

3. Calvijns kerk is de zelfstandige kerk

Een vrije kerk in een vrij land was het devies voor de gereformeerde vaders toen zij zich in de zestiende eeuw beraadden op de situatie waarin de Spaanse heerschappij verdwenen zou zijn. Geheel naar Calvijns devies die al in Genève voor een vrije kerk vocht, echter voor hem tevergeefs. In Nederland lukte dat echter wel. De kerk heeft haar eigen recht, kan zelfstandig tucht oefenen en bepaalt haar eigen beleid. Dat is een kenmerk dat in vele andere, bijvoorbeeld Lutherse landen niet gevonden wordt. Hier in ons land is de kerk vrij en zelfstandig.

En dat wil ze ook graag blijven.

4. Calvijns kerk is de zoekende kerk

Als het over de zoekende kerk gaat, zie ik bij Calvijn de diaken en de ouderling opduiken, dat bijzondere duo zittend op de banken en stoelen aan weerszijden van de dominee. Zij blijven echter niet zitten, want de ouderling gaat op zoek naar wie er niet, niet meer of nog niet in de kerk zitten. En de diaken zoekt naar wie er met moeite zitten of er vanwege allerlei moeiten niet zitten. De door Calvijn geïnspireerde Dordtse kerkorde noemt als één van de taken van de ouderling anderen voor Christus te winnen. De diaken zoekt naar hen die in nood zijn en zoekt ze te helpen. En zijn daar nog die talloze gemeenteleden, die jonge en oudere kerkmensen die elkaar opzoeken en er voor anderen gewoon zijn. Calvijns visie op de kerk waarin Christocratie en democratie verbonden zijn, heeft er voor gezorgd dat in Nederland de kerk de grootste vrijwilligersorganisatie is. En dat zoekende werk is in de kerk van Nederland te zien in de lange traditie van zending en evangelisatie, van diaconaal en sociaal werk. De kerk zoekt naar wat en wie verloren is en naar wie onderweg ergens is blijven steken.

5. Calvijns kerk is de zorgende kerk

De kerk was voor Calvijn zo belangrijk dat hij haar steeds weer moeder noemde. Calvijn, die al zo jong zijn moeder moest missen, wist heel goed hoe belangrijk moeders zijn. Zo is ook de kerk de moeder die kinderen baart, voedt en opvoedt. De kerk heeft voor haar leden te zorgen en daarom moeten zoveel jongelui door de week naar catechisatie. Dat gefiets hebben ze aan Calvijn te danken, maar hij bedoelde het goed. Zorg betekent dat je jonge mensen vroeg leert Wie het is die voor ze zorgt en hoe zijzelf er voor Hem en anderen kunnen zijn. De zorgende kerk is de kerk die tucht uitoefent. Dat is een lelijk klinkend woord voor een mooi bedoelde zaak. Zorgen dat mensen op de goede weg, de weg van de HERE blijven. En zorg voor elkaar. Calvijns kerk is de kerk van vrouwenverenigingen en zusterhulp, van koster die welhaast dag en nacht voor het gebouw en haar bezoekers zorgen. De kerk van Nederland heeft altijd in Calvijns spoor gezegd: de naaste in en buiten de kerk zal mij een zorg zijn. En zo heeft zij tot op vandaag ook gehandeld.

6. *Calvijns kerk is de veranderende kerk*

Calvijn was van mening dat een kerk flexibel moet zijn wat haar organisatie betreft. Voortdurend heeft zij oog te houden voor veranderende omstandigheden en in het ene land kan zij weer anders georganiseerd zijn dan elders. Calvijn hield wel van veranderingen, echter niet om te veranderen maar om te verbeteren. Nu zijn er Nederlanders die in een Calvinse kerk zitten en die zeggen: bij ons verandert nooit wat! Weer anderen gaan het liefst van de ene verandering naar de andere. Er dan zijn er ook die in hun kerk die veranderingen niet kunnen bijbenen en er duizelig en ook wel een beetje ziek van worden. Toch, wie de kerk in Nederland over de voorbije eeuwen bekijkt, ziet dat er veel veranderd is. Ook dat geldt voor de katholieke kerk. Het is niet zomaar dat Nederland geldt als één van de lastigste kerkprovincies die de paus heeft en dat komt gewoon omdat ook onze katholieken eigenlijk calvinisten zijn. Bijbels, onafhankelijk, vol toewijding en een beetje koppig. Calvijn voegde eraan toe dat hij ook wel snapte dat het niet leuk is dingen waar je aan gewend bent geraakt te veranderen, maar wat moet moet. Als je God goed wilt dienen, moet je continu gebruiken afschaffen om terug te gaan naar wat God nu eigenlijk vraagt. Gewoontes kunnen nog zo oud zijn, soms moeten ze verdwijnen omdat ze Gods eer in de weg zijn gaan staan. Zegt Calvijn. En ik voeg er maar aan toe: de kerk is volgens de Bijbel het lichaam van Christus dus daar moet leven en beweging in zitten.

7. *Calvijns kerk is de zingende kerk*

In de tentoonstelling in deze kerk is een aparte afdeling aan het zingen gewijd. In gereformeerde kerken wordt namelijk heel wat af gezongen en het opvallende voor veel buitenstaanders is dat het gereformeerde kerkvolk een eigen kerkboek bij zich heeft. Dat vele moeders zondags met stapels van die kerkboeken moeten slepen, hebben zij aan Calvijn te danken. God moet geprezen worden en wie Hem kent wil ook niets liever. Gods woord wil graag antwoord en dat antwoord kan prachtig gezongen worden, en dan om te beginnen het liefst met Gods eigen gezangboek: de Psalmen. Immers, dwalingen komen zingend de kerk binnen, een lied blijft langer hangen dan een preek en omdat er al heel wat liederen waren waarin dingen stonden die niet met de Bijbel klopten, was Calvijn er voor om ook op dit gebied niet buiten de Schrift te gaan. Waarom zou je het gevaar lopen menselijke opvattingen te gaan bezingen als je in de Bijbel zelf al een compleet liedboek met goddelijk gezag kunt vinden? Inmiddels zijn we ook voor een gezang niet bang. Daarom: de Nederlandse kerk zingt. Loop op zondag maar eens langs zo'n zingende kerk. Je kunt ze op straat nog horen! Het wordt dan trouwens hoog tijd om zelf naar binnen te gaan.

Calvin was here? En ook als het niet in graffiti op de kerkmuur gespoten is: dat Calvijn bij ons in de kerk was, is dagelijks hoorbaar, zichtbaar en in een kerk als deze ook tastbaar.

Tot slot: om nog even terug te komen op de vraag van welke kerk Calvijn lid zou worden. Juich niet te vroeg als hij voor uw kerk zou kiezen, want hij zou kunnen zeggen: ik geloof dat ik hier maar lid wordt, want er moet bij u nog heel wat gereformeerd worden.